

't hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

Nr 180 Lente 2020

<p>Inhoud</p> <p>Vogels houden van Breda 3 Uit het archief; Wilde eend 4 Excursies 5 Nieuwjaarsbijeenkomst 7 Oud voorzitter; Kors Jan 8 Vogeljaar 2019 9 Stoere vrouwen 10 De Groenling 11 Verslag roofvogeltelling 13 Oproepen 16 Fenologie 17 Slechtvalk aan de dis 18 Dagje vogel met Ger Duijf 19 Natuurgebied in de regio 20 Bijzondere waarneming; 21 Blauwe Kiekendief</p>	<p>'t Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris , uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar. Bank 76 INGB 0001 0637 12</p> <p>Bestuur Bert van de Haar (voorzitter) Piet van Iersel (secretaris) Ineke Buijnsters (PR&communicatie.) Kees Wijnen (Penningmeester) Reinier van Loo (bio-secretaris) Merel Roks (coördinator werkgroepen)</p> <p>Vormgeving en opmaak Martin van Leest</p> <p>Redactie 't Hupke Martin van Leest Jan Benoist redactie@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Vaste medewerkers Raymond van Breemen Piet van Iersel Hans van der Sanden Willem Veenhuizen Harry van Vugt</p> <p>Tekstcorrectie Henriëtte Huijgens Ad Rijnen Albert de Hoon</p> <p>Wijze van aanleveren Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak. Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email</p> <p>Website www.website@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een email naar secretaris@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Webredactie Ger Duijf website@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Volgend Hupke Verzenddatum 1 juni Aanleveren kopij 1 mei</p> <p>Foto omslag: Groenling, Ria Lambregts</p> <p>'t Hupke wordt gedrukt door; Printwall Breda</p>	<p>Een nieuw jaar met hopelijk mooie activiteiten en veel waarnemingen. Zoals ook in de laatste Nieuwsbrief vermeld kunnen we het komende jaar weer veel nieuwe activiteiten verwachten. Op 18 februari zal de zitting bij de Raad van State plaatsvinden over de ecologische aspecten van het plaatsen van windmolens langs de A16. Als Vogelwerkgroep hebben wij, via Natuurplein de Baronie, beroep aangetekend tegen een windmolen die (te) dicht geplaatst wordt bij Rooskensdonk en wij hebben gevraagd om een radar met stilstandvoorziening op de noordelijke windmolens bij Moerdijk, vanwege de risico's voor Zee- en Visarend aldaar.</p> <p>En als we het over windmolens hebben kan ik jullie medelen dat het eerste compensatiegeld voor de windmolens bij Etten-Leur inmiddels is overgemaakt. Omdat dit geld voor de activiteiten ter bescherming en bevordering van vogels is zullen we als bestuur de komende tijd hierover in overleg gaan met de leden om te komen tot een zinvolle besteding voor vogels. Daarbij is het niet direct noodzakelijk om het geld jaarlijks te besteden, als bijvoorbeeld blijkt dat we door even te wachten na een aantal jaren een groter of beter project kunnen realiseren.</p> <p>De gemeente Breda steekt het komende jaar veel geld en tijd in de aanpak van de eikenprocessierups, met als eis dat dit volledig ecologisch verantwoord moet gaan gebeuren. Veel dingen zullen daarbij ingezet worden, zoals (vogel- en vleermuis-) nestkastjes en betere/andere beplanting rond de bomen voor het aantrekken en zich voortplanten van de natuurlijke vijanden van de rups en de mot. Als natuurverenigingen hebben wij aangeboden om daarbij te helpen in de vorm van ophangen, monitoren en schoonmaken van de nestkastjes, maar ook door te helpen bij het monitoren van de resultaten. Daarnaast zal de gemeente Breda ook nog rupsen gaan vangen met een experimentele val en door afzuigen. Afhankelijk van de resultaten kan dan voor de komende jaren met een structurele aanpak de overlast, zoals afgelopen jaar, worden voorkomen. Uiteraard kunnen wij allemaal daaraan bijdragen door niet alleen zelf nestkastjes in de tuin op te hangen, maar ook burens en kennissen over te halen dit te doen.</p> <p>Als we mogen afgaan op de resultaten van de afgelopen tuinvogeltellingen heeft de eikenprocessierups in ieder geval een behoorlijke hoeveelheid natuurlijke vijanden dit jaar.</p> <p>Bert van de Haar</p>
<p>Van de redactie</p> <p>De rubriek Nieuws en actualiteiten is vervallen, de nieuwsbrief van onze Vwg is hiervoor beter geschikt. De rubriek uit de oude doos heeft een nieuwe naam gekregen; "Uit het Archief". Een nieuwe rubriek is opgenomen voor de excursies.</p> <p>Allen weer veel leesplezier namens de redactie.</p> <p>Jan en Martin</p>		

Het nieuwe jaar is weer begonnen met weer veel activiteiten in de vereniging en daarbuiten.

Onze nieuwjaarsreceptie werd ook deze keer weer opgefleurd met een quiz, ditmaal samengesteld door John Frijters. Menige moeilijke vraag werd door de vele leden verkeerd beantwoord en dus was het niet gemakkelijk om te winnen. Ere aan de leden die de hoogste score hadden, bovendien was het gezellig ook.

Daarnaast waren er nog meer recepties zoals van de KNNV, IVN en de gemeente Breda, maar die heb ik niet allemaal bezocht. Ook ontving ik van verschillende leden nieuwjaarswensen over de mail. Waarvoor dank.

Ondertussen zijn Martin van Leest, Giggi van Melick en Jan Lekkerkerk bezig met een plan om meer excursies te gaan organiseren. Dat is door gebrek aan excursieleiders de laatste jaren in het slop geraakt. Maar nu gaan we goed van start. Enkele gebieden zijn al bezocht. De Zeeland-excursie met Jan Benoist was overboekt, dus er is toch wel belangstelling voor het buitengebied. Fijn dat er een nieuw begin is gemaakt.

Nog meer nieuws: er is sinds kort een Instagram-account voor onze vereniging. Mooie of leuke foto's zijn van harte welkom. Merel Rokks plaatst ze dan zodat anderen kunnen zien wat er zoal te beleven valt. De hoop is dat zo belangstelling voor de vereniging toeneemt. Zelfs een door mij gemaakte foto gaat gebruikt worden.

Dat er belangstelling is voor vogels in Breda blijkt ook uit de recent uitgevoerde Tuinvogeltelling. Met 770 deelnemers en 12.500 getelde vogels is er sprake van een behoorlijk resultaat. De Koolmees staat bovenaan. Dat is mooi want die zou kunnen helpen bij de bestrijding van de processierups die ons vorig jaar behoorlijk plaagde. Opvallend vind ik altijd dat er zoveel Huismussen, 1700 in dit geval, worden gezien. Ik kan ze niet vinden maar andere mensen kennelijk wel. Of is er toch sprake van vergissingen met de vinkenvrouwtjes of Heggemussen?

Wat gebeurt er verder nog in de buurt? Staatsbosbeheer en de provincie Noord-Brabant hebben hun plannen voor Weimeren met ons en met de omwonenden besproken. Het plan is om de komende zeven jaar te werken aan de aanleg van moerasgebieden aan de oostkant van het gebied. Op papier ziet dat er mooi uit. Hoe het gebied er over vijftien jaar uitziet is afwachten. Het blijft gissen. Ik ben zelf het meest bevreesd voor de vele ganzen die hier in de winter foerageren en toch al gepest worden door de plaatsing van windmolens langs de A16. Laatst is er hier zelfs een Velduil gezien en op de foto gezet. Het weidevogelgebied aan de westkant blijft voorlopig intact. Het blijft dus nuttig om de ganzen daar te beschermen.

Piet van Iersel

Boeren

Wij komen boeren tegen in het buitengebied. Meestal zijn ze druk aan het werk en is er geen tijd om een praatje te maken. Om aan de kost te komen moeten ze hard werken.

Sinds 1960 is het aantal Veldleeuweriken met 95 procent afgenomen door de intensieve landbouw. In de periode 1980-2015 is de Spreeuw met 68 procent afgenomen. Wulpen en Grutto's vinden geen voedsel meer in landbouwgebied, zelfs het aantal Kieviten neemt onrustbarend af. Wij zien de laatste jaren een stil en dood agrarisch gebied; elk jaar minder bodemleven, minder bloemen, minder insecten en minder vogels. De bodem is zo dood als een pier; regenwormen, die onmisbaar zijn voor een vruchtbare aarde, verdwijnen. Dit moet op den duur ook wel negatieve gevolgen hebben voor de kwaliteit van de landbouwproducten. De negatieve gevolgen zien wij ook in alle natuurgebieden en niet alleen in Natura 2000-reservaten. Nederland staat onderaan in de Europese lijst voor biodiversiteit. Belangrijkste oorzaak is ons intensieve landgebruik; er is veel verstedelijking en intensieve landbouw. Het natuurlijk systeem staat onder druk door onze bevolkingsdichtheid, verzuring, vermessing, en andere menselijke invloeden. Dat zorgt voor een enorme afname van wilde bloemen en insecten. Ons kleine landje is na Amerika de grootste exporteur van landbouwproducten in heel de wereld. Onze boeren produceren in een al dichtbevolkt land voor de export en importeren veevoer uit Noord- en Zuid-Amerika. Het regenwoud in Brazilië wordt gekapt om soja te verbouwen dat naar Nederland wordt geëxporteerd als veevoer. Als wij willen dat de boer verandert moeten wij als afnemers van zijn producten ook veranderen. De grootwinkelbedrijven kopen tegen de laagste prijzen in en de consumenten ook. Als de boer wil leveren moet hij de kostprijs zo laag mogelijk houden. De boeren worden nu slachtoffer van het systeem. Met veel tractoren reden ze naar Den Haag om hun ongenoegen te uiten met ongefundeerde angstkreten. "Stedelingen zetten ons in de verdomhoek", "We krijgen overal de schuld van" en "Ze proberen ons weg te pesten". De boodschapper, het RIVM, wordt ten onrechte in diskrediet gebracht. Vaststaat dat landbouw en veeteelt verantwoordelijk zijn voor 46 procent van de stikstofuitstoot. Populisten als Baudet en Wilders wakkerden het vuur aan. Bleeker wil een boerenpartij oprichten. Het CDA en de LTO zijn in verwarring. Natuur- en milieuorganisaties snappen de boze boeren, maar die richten hun woede op de verkeerde. De pijlen moeten niet worden gericht op burgers of milieuactivisten maar op het landbouwsysteem zelf en de grote spelers daarin. Mansholt heeft ons lang geleden al gewaarschuwd tegen de schaalvergroting. Supermarkten, boerenorganisaties en de Rabobank zijn al jarenlang debet aan de problemen. Dat er anders moet worden geboerd – kleinschaliger, duurzamer, met minder gif – daarover zijn de boeren het massaal eens. Er zal wel nog flink gepionierd moeten worden. En: een nieuw verdienmodel moet wel sluitend zijn. Er zijn al boeren die aan kringlooplandbouw doen. Het probleem is aan de orde gesteld, nu moet er gewerkt worden aan de oplossing. Nu men het zover heeft laten komen moet de overheid 500 miljoen uitgeven om varkensboeren uit te kopen. Voor welke bedrijfstak wordt zo goed gezorgd?

Biemeus

Vogeltuintips

Deze en de komende Hupkes zullen tips bevatten voor de inrichting van een vogelvriendelijke tuin. Behalve in Breda zijn ze ook toepasbaar in andere steden of gebieden.

Na de serie vogelbelevissen in en om de Doenradestraat wordt het tijd voor een ander thema.

Vogelvriendelijke tuinen

Natuurlijk is de ligging van de tuin belangrijk. Grenst hij bijvoorbeeld aan het buitengebied of een park? Zijn er zware bommenrijen in de omgeving? Als er veel bebouwing en verhardingen in de directe omgeving aanwezig zijn, is de kans op diverse soorten vogels veel kleiner. Aangrenzende groene tuinen zijn ook belangrijk.

Aan welke eisen moet een vogelvriendelijke tuin voldoen? Ik besteed in deze aflevering vooral aandacht aan de verschillende soorten beplanting omdat het nu de juiste planttijd is.

In het kort komt het hierop neer: het beste is te streven naar beplanting van hoog tot laag: een boomlaag- een struiklaag en een kruidlaag.

Bomen zijn ook belangrijk als aanliegpunt vanuit de omgeving. Als er ruimte is plant dan een boom van de eerste orde (bijvoorbeeld kastanje, hoogstam-fruitboom of acacia), Is er minder ruimte dan komt een boom van de tweede orde (bijvoorbeeld lijsterbes, of sierappel leibomen als een linde, of glansmispel) in aanmerking evenals soorten met een dichte takstructuur als bolacacia, haagbeuk, en bolcatalpa. Die zijn belangrijk als broed- en schuilgelegen-

heid. Enkele coniferen bij elkaar in een hoek of als solitair staan mooi. Daarvoor komen in aanmerking taxus, chamaecyparis, thuja, tsuga of cupressocyparis. Kerstsparran misstaan evenmin.

Struiken van inheemse soorten, en dan vooral beschouddende, als Gelderse roos, vlier, meidoorn en bottelroos kun je het beste planten als solitair of in een grotere groep van tien tot vijftien stuks. Groenblijvers zijn ook belangrijk als extra schuilgelegenheid (hulst, liguster, vuurdoorn).

De vogelwereld en ook de insecten zijn gebaat bij een wat ruigere leefomgeving van inheems karakter.

Aan die voorwaarde voldoen hagen van beuk of haagbeuk, veldesdoorn, meidoorn, liguster, hulst of taxus of zelfs een gemengde botanische rozenhaag. Zulke hagen vormen een prima tuinafscheiding die een schutting kan vervangen.

Voor de vaste planten en bodembedekkers kun je denken aan klimop (zowel op de grond of groeiend tegen een boom of muur), maagdenpalm, geraniumsoorten, smeerwortel, of Zweedse kornoelje.

Ruiger gras aan de rand van het gazon (minder maaien) met veel bloemen, voor de insecten, is eveneens aan te bevelen. Er zijn verschillende vogelsoorten die hun voedsel op de grond zoeken.

Water is eveneens een onmisbaar element in de vogeltuin.

Een vijver met een ondiepe, aflopende oever maken, het plaatsen van een grote waterschaal met keien erin of op verschillende plekken in de tuin ondiepe waterschalen zetten zorgt voor drink- en badgelegenheid voor vogels. Je moet de schalen wel regelmatig schoonmaken en het water verversen.

Degenen die de tuin willen beplanten met diverse inheemse planten wil ik graag helpen bij het samenstellen van een bestellijst. Het is nu immers planttijd!

Willem Veenhuizen

VOGELVRIENDELIJKE TUIN (FOTO, MARTIN VAN LEEST)

Uit het Archief: de Wilde Eend

Hoe kan het dat een van onze bekendste watervogels al jarenlang in aantal achteruit gaat? In 2020 krijgen we de kans de Wilde Eend eens goed onder de loep te nemen. Vogelbescherming en Sovon hebben 2020 namelijk uitgeroepen tot Jaar van de Wilde Eend.

De Wilde Eend is zo algemeen, dat we nauwelijks in de gaten hadden dat het er de laatste decennia langzaam steeds minder werden. Sinds 1990 is al ongeveer dertig procent van onze broedpopulatie verdwenen. Dit past in het plaatje van de brede afname van algemene vogelsoorten, zoals de Spreeuw en de Huismus. Aangezien de Wilde Eend in Nederland vooral een standvogel is, laten de winteraantallen een vergelijkbaar beeld zien. Naar de oorzaak tasten we in het duister. Weten we wel genoeg over onze talrijkste eend? (tekst van de flyer van Vogelbescherming)

Het leek mij dus een goed plan om eens in ons archief te gaan zoeken naar waarnemingen van de Wilde Eend. Ons archief bevat slechts 106 waarnemingen van de Wilde Eend vanaf 1970, daarvoor geen enkele. Ik snap dat wel, het was zo'n algemene vogel dat je er niets over opschreef laat staan een kaartje opstuurde naar de biosecretaris. Iets minder dan de helft van de ingestuurde kaartjes kwam van Ad Nuyten en Harry van Vugt. Dus daar een analyse van maken is niet gemakkelijk.

Maar er zijn andere databanken die wel veel meer gegevens bevatten, daar heb nu Sovon voor. Die bewaren bijna alles. We kunnen daar echt blij om zijn. Zo kun je tenminste terug in de tijd en zien wat er veranderd is de laatste vijftig jaar. De berg aan waterwildtellingen binnen het werkgebied van de West Brabantse Vogelwerkgroep is enorm. Daarom leek het mij verstandig twee plekken uit te kiezen waar al lange tijd geteld wordt. Ik koos de Emerput en de Galderse Meren. Ook heb ik de waarnemingen in ons archief meegenomen. Voor de Emerput gaat het om 173 waarnemingen van 1970 tot 2019 en van de Galderse Meren zijn er 134 waarnemingen van 1987 tot 2019. Al met al voldoende materiaal voor grafiekjes.

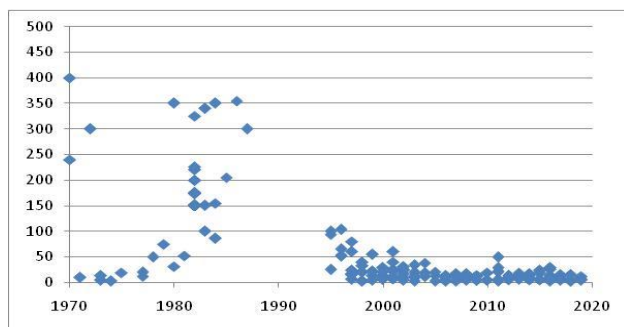

Fig. 1: Op de Emerput getelde Wilde Eenden (zonder 1981 met 1670 en 570 getelde eenden).

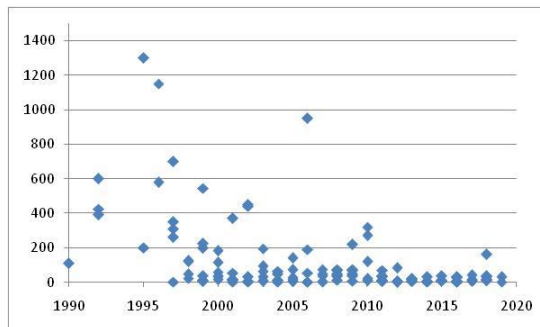
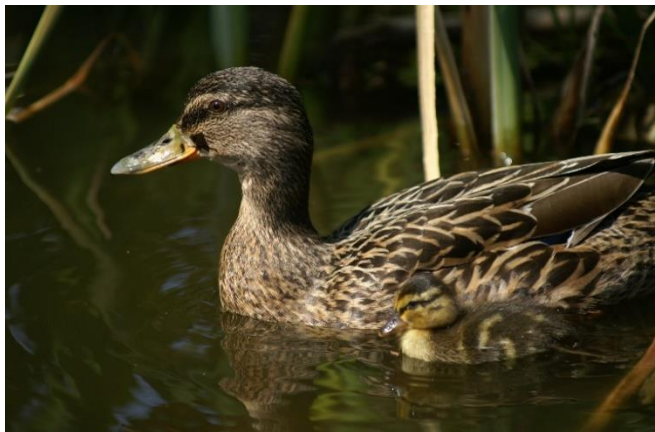

Fig. 2 :Op de Galderse Meren getelde Wilde Eenden (zonder drie uitzonderlijke tellingen van 2150 in 1989, 1700 in 1995 en 4100 in 1996).

Uit deze plaatjes blijkt wel dat de Wilde Eend al langer veel minder wordt gezien dan we veronderstelden. Je kunt best zeggen dat ook uit onze waarnemingen blijkt dat de Wilde Eend sterk is achteruitgegaan. Gezegd wordt wel dat de Kraeend zijn plaats heeft in genomen. Of dat zo is zal wellicht uit het onderzoek van dit jaar komen. Als je in het najaar in de Biesbosch komt dan zie je daar enorme aantallen Kraeenden rondzwemmen en de Wilde Eenden zijn dan zeker in de minderheid.

WILDE EEND VROUW (FOTO. RAYMOND VAN BREEMEN)

Piet van Iersel

Werkgroep excursies

Binnen de Vogelwerkgroep is de laatste jaren om uiteenlopende redenen minder aandacht besteed aan het organiseren van reguliere excursies. Om daar verandering in te brengen heeft het bestuur eerder dit jaar de leden gevraagd zich aan te melden als coördinator of organisator van excursies. Dat verzoek had resultaat: het team coördinatoren is nu maar liefst drie man/vrouw sterk. De eerste besprekingen zijn gevoerd en we hebben onze wensen voor 2020 uitgesproken.

Wat mag je van ons verwachten?

De werkgroep heeft twee duidelijke doelen geformuleerd voor 2020: 1) elke maand twee excursies organiseren, en 2) de groep excursiebegeleiders uitbreiden. Het eerste punt spreekt voor zich. Excursies zullen vooral op zondag en zaterdag gepland worden. Punt 2 is voor iedereen belangrijk. De excursies van de vereniging worden nu vaak verzorgd door een kleine, zeer kundige groep vogelaars. Als we het aantal excursies willen vergroten, dan kunnen we niet het hele jaar op deze vogelaars een beroep doen. Nieuwe begeleiders zijn dus van groot belang.

Verzoek

We zijn op zoek naar meer excursiebegeleiders. Ken je iemand die veel weet over vogels, ben je zelf zo iemand, of ken je iemand die veel kennis heeft over een bepaald natuurgebied en die graag een excursie wil verzorgen, laat het ons dan weten. Dit kunnen zowel mensen zijn die lid zijn van onze vereniging, als mensen van daarbuiten. Verzoeken voor excursiegebieden mogen ook ingediend worden, we horen graag waar jullie naartoe zouden willen gaan.

Voor deelname aan een excursie kun je je opgeven via: excursies@westbrabantsevwg.nl.

Voor informatie over de excursies zie onze website.

Namens de Werkgroep excursies; Giggi van Melick, Jan Lekkerkerk, Martin van Leest

(FOTO,S MARTIN VAN LEEST)

DE NOORDWAARD, FEBRUARI 2020
LET OP DE AGENDA, DIT GEBIED WORDT VAN DE ZOMER
BEZOCHT!

Excursie Vrije Kavelen (Zonzeel)

Zondag 26 januari 2020 om 9.00 uur vertrok de excursie, op de Zoutendijk, naar Zonzeel.

Met 14 personen trokken we het gebied in, een natuurgebied van 100 hectare, op de grens van zand en klei. Het is een voormalig wingebied van turf die door de Sint Elisabethsvloed behoorlijk wat zout bevatte. Door verbranding van de turf wisten de toenmalige bewoners het kostbare zout te winnen. Het is nu een plas/dras gebied, bedoeld als weidevogelgebied.

In dit jaargetijde, de winter, zijn er nog geen weidevogels. Wel waren er ganzen, eenden (waaronder Wintertalingen, Smienten, Bergeenden, Krakeenden, Slobeenden en Kuifeenden), zwanen, een Nonnetje, Futen, Aalscholvers, Zilverreigers, Meerkoeten, Watersnippen, en nog veel meer. We hebben veel gezien, veel gekletst, veel gewikt en gewogen of het wel die soort was, enz.

Het is iedere keer weer bijzonder wat we met z'n allen kunnen waarnemen in een betrekkelijk korte tijd.

Er waren opmerkelijk veel Brandganzen en Kolganzen. Helaas ontbrak de Roodhalsgans die wel de week hiervoor gezien was.

Het weer was ons welgezind, met zelfs zo af en toe een zonnetje. Rond 12.00 uur waren we terug op de Zoutendijk. Tijd om afscheid van elkaar te nemen.

Tot een volgende keer.

Eric van Damme

Excursie-agenda		
26 januari	Zonzeelse polder	9.00 tot 12.00u
2 februari	Zeeland plan Tureluur	hele dag
16 februari	Dordtse Biesbosch	9.00 tot 13.00u
1 maart	Rammegors	vertrek 8.00 u
15 maart	Liesbosch	7.00u–11.30u
22 maart	Vogelwandeling Wolfslaar	11.00u–12.00u
22 maart	Valkenberg	9.00u
11 april	Gilzewouwerbeek	8.00u
19 april	Wilhelminapark	8.00u
25 of 26 apr	Info volgt	
3 mei	Oosterschelde	vertrek 8.00u
9 mei	Rooskensdonk	7.30u
10 mei	Vogelwandeling Wolfslaar	9.00u
17 mei	Zaartpark	8.00u
14 juni		

LIESBOSCH EXCURSIE 15 MAART (FOTO, BREDAINBEELD.NL)

Nieuwjaarsbijeenkomst

Jaren geleden stond ik tijdens het Vogelfestival aan de Oostvaardersplassen met Hub en Marcel Snapper minutenlang naar een boom vol vreemd uitzierende vogels te staren. Wat konden dat nou zijn? Een voorbijganger sprak tenslotte het verlossende woord: Spreeuwen. Deze onvergetelijke ervaring kwam van pas tijdens de quiz op de nieuwjaarsbijeenkomst van 9 januari 2020: daar had je weer zo'n rare vogel met egaal bruine kop en gespikkeld lijf!

De nieuwjaarsbijeenkomst van onze Vogelwerkgroep begon voor een vijftiental mensen al om 19.15 uur. Er was werk aan de winkel. De zoetheid voor bij de koffie en thee was dit jaar geen petitfourte (cupcake) maar een verzameling kleine hapjes, waaronder drie soorten soesjes. Dat was een kwestie van uitpakken (maar zelfs dat kan lastig zijn als het bijvoorbeeld om tompoesjes gaat) en op een schaal leggen. Ook moesten er spiesjes met de gezondere en niet minder lekkere borrelhapjes gemaakt worden: tomaatjes, olijven en kaas vormden hiervan de voornaamste ingrediënten. Vooral het opprikken van de olijven vormde een ware uitdaging. Voor elk van de tien tafels in de zaal moest een groot bord opgemaakt worden. Wat overbleef ging los op een bordje. Aan het eind van de avond was alles op. We hadden dus eer van ons werk, net als de medewerker van de Wegwijzer die de gefrituurde lekkernijen verzorgde.

KEMPHAAN, 2 MANNETJES (FOTO, WEIDVOGELBESCHERMING.NL)

Het aantal aanwezigen ben ik vergeten te tellen maar het moeten er minstens tachtig zijn geweest.

Nadat de nieuwjaarswensen waren uitgewisseld was het weer zover: de quiz. Voor mij altijd een hoogtepunt. Hij was gemaakt door John Frijters. Dan weet je het wel, dat wordt niet gemakkelijk. Er werd eerst weer per tafel gespeeld. Ik zat aan de "KNNV-tafel" met vijf andere leden met een dubbel lidmaatschap.

De opzet was deels nieuw. Eerst was er een kennisronde van 25 vragen waarmee je 37 punten kon verdienen. Cor Borghouts zorgde voor het invullen van de antwoorden. Over wat het goede antwoord was werd levendig gediscussieerd voor zover de tijd het toeliet. Het lastige in zo'n situatie is dat je moet kiezen tussen meepraten of

rustig nadenken (en mogelijk te laat zijn). Allebei tegelijk lukt mij tenminste niet. Ook is het noodzakelijk kalm te blijven als een naar jouw mening verkeerd antwoord wordt gegeven en je blijkt achteraf gelijk te hebben! Maar zelf zit je er ook vaak naast, dus...!

Een van de leerzaamste vragen betrof de 'fitjaf': aan de hand van een filmpje moest gekozen worden tussen Fitis, Tjiftjaf en fitjaf (weet niet). Het bleek een Tjiftjaf want hij klapte soms zijn staart neer wat een Fitis niet doet. Dit gegeven stond in de vogelgidsen van de laatste twintig jaar, zei John. En warempel, je zou die dingen toch eens vaker moeten inzien. Ik vond het gegeven al vermeld in Tirions Pocketgids uit 1998: Vogels van de Lage Landen en Europa van Chris Knightley, Steve Madge en Dave Nurney, ooit gekocht in de ramsj, de meest recente gids in mijn bezit.

Na controle van de antwoorden, door de groep naast de jouwe, bleek het beste resultaat 30 punten te zijn, gescoord door een groepje zeer ervaren vogelaars. Mijn tafel had maar 21 punten (ondanks de Spreeuw). De tweede ronde bood nieuwe kansen! Dat zou blijken. Er moest gepuzzeld worden. Het ging erom een zin te vinden waarvan acht letters al gegeven waren. Die letters gaven niet veel weg. Elke groep kreeg daarnaast evenveel losse letters uit die zin als ze punten had gescoord. Met de gekregen letters kwam niemand eruit dus ging John meer letters weggeven. Ik heb niet bijgehouden hoeveel rondes hij daarmee door moest gaan maar het waren er aardig wat! Toen duidelijk werd dat het om Kemphanen ging werd het ineens een stuk makkelijker. Starend naar de losse letters op tafel zag ik een F liggen en schoot het woord faar mij te binnen (een vruchtbaar mannetje dat eruit ziet als een vrouwtje). De andere drie letters –aar– waren intussen bekend. Ik kreeg mijn kans nadat de woordvoerder van de 30-punten groep, die zich als eerste meldde, in de ogen van John niet snel genoeg zei wat de oplossing was: Honkman, satelliet en faar zijn typen kempmaanmannen.

En zo werd ik voor een jaar de bezitter van de wisselprijs, de gouden veer. De tafelgenoten vonden daarna dat ik de hoofdprijs, het bok Breda Buiten, verdiende! Iedereen aan tafel kreeg een zakje vogelvoer.

Bij leven en welzijn kom ik volgend jaar de prijs weer inleveren (en olijven prikken).

Henriette Huijgens

P.S. Meer over de quiz kunt u lezen op de website in een artikel van JanWillem Wijnhoven.

Van oud voorzitter Kors Jan

Binnen een actieve vereniging als de West Brabantse gebeurt er altijd onnoemelijk veel. Ik haal een paar willekeurige herinneringen op.

Ik was in het voorjaar 2012 nog maar net aangetreden als voorzitter toen het bericht kwam van snoeiwerkzaamheden door de gemeente Breda in het Valkenberg. Hoewel ik best op de deskundigheid van de quickscan door de betrokkenen wilde vertrouwen, was het bestuur toch van mening dat een gemeente zich bewust moet zijn van haar voorbeeldfunctie. Vooral door bemiddeling van Raymond van Breemen heeft de gemeente voor de volgende jaren de planning van de werkzaamheden gewijzigd, zodat alle vogels een echt ongestoord broedseizoen konden beleven.

Na de zomervakantie diende zich een ander probleem aan. De najaarscursus was weer gepland met een recordaantal cursisten. Omdat iedere cursist automatisch lid van de vereniging wordt kende de Vogelwerkgroep een gestage groei. Het was niet moeilijk uit te rekenen dat binnen afzienbare tijd onze vergaderlocatie in café Heuvelzicht te krap zou worden. Na een tip van Cees Janssen, een verkennend onderzoek, en een 'proefvergadering' in september, besloten we dat met ingang van het volgend kalenderjaar de Wegwijzer in Breda Noord ons nieuwe thuishonk moest worden.

De eigenaar van café Heuvelzicht reageerde furieus toen ik hem dit blijde nieuws vertelde. Zelfs zó dat hij per direct al onze afspraken voor de rest van het jaar annuleerde. Ik weet nog dat het best spannend was: we hadden nog een najaarscursus en een aantal ledenavonden en vergaderingen gepland! Gelukkig werkte De Wegwijzer voorbeeldig mee, zodat we ineens, vrijwel binnen een week, al onze activiteiten op de nieuwe locatie konden voortzetten. Ik denk dat de locatie in Breda-Noord onze vereniging veel goeds heeft gebracht, het is er prettig toeven.

Een schrijnend voorbeeld van hoe verschillende afdelingen van een gemeente volstrekt los van elkaar kunnen functioneren was het volgende. Aan de Asterdplas in de Haagse Beemden bevindt zich een klein vogelrijk natuurgebiedje dat door de ecologische afdeling in het broedseizoen altijd wordt afgesloten. Echter, op twintig meter daarvandaan werd jaarlijks in hetzelfde broedseizoen, met vergunning van de gemeente, een dancefestival georganiseerd, met bikkelharte muziek en zelfs ook een vuurwerkshow. Tegen dit Pussylounge-festival heeft de vereniging gedurende jaren, meerdere procedures gevoerd en daarbij liepen we lang alleen maar tegen onwil op. De grootste onzin die we in het proces tegenkwamen was het pakket 'mitigerende maatregelen' dat de festival-organisatie nam. Dat bestond uit, u leest het goed, een zeiltje van 1.80 meter hoog dat gespannen werd voor de grens met het broedgebied. Waar ieder weldenkend mens er de zinloosheid van begrijpt, werd dit echt serieus aangevoerd. Alsof een zeiltje de beats zou afzwakken, laat staan de knallen en het licht van vuurwerk zou afschermen...

Uiteindelijk werd de laatste procedure mede namens de andere natuurverenigingen gevoerd en hadden we succes. Het festival verhuisde naar de Bavelse Berg.

Hoewel de West Brabantse Vogelwerkgroep een zeer gezonde en sterke organisatie is, heb ik er ook altijd naar gestreefd contact te zoeken met andere natuurverenigingen. De 'groene tafel', het reguliere overleg tussen natuurbeschermers en gemeente was bij mijn aantreden op sterven na dood. Vanaf het moment dat er op Wolfslaar een ruimte beschikbaar kwam hebben Wim van Dongen en ondergetekende gevraagd of we daar niet wekelijks een ochtend konden zitten. De gedachte was om een soort open inloop te creëren voor allerlei regionale natuurbelangen waar iedereen welkom zou zijn. Al snel had elke natuurvereniging een vaste vertegenwoordiger in dit overleg, vanuit de overtuiging dat natuurbelangen zoveel mogelijk in samenwerking moeten worden behartigd. Het 'Wolfslaaroverleg' is een groot succes geworden, zodanig dat de laatste jaren een strakke planning van de agenda noodzakelijk werd. We ontvingen vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de provincie Noord-Brabant, het waterschap Brabantse Delta en vooral veel gemeentelijke beleidsmakers tot de wethouder aan toe. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in de koepelvereniging 'Het Natuurplein' waarin nu zelfs op kosten van de gemeente Breda een betaalde coördinator functioneert.

Ik ben met veel plezier uw voorzitter geweest. Wat ik heel erg heb gewaardeerd was de serieuze en betrokken inzet van velen die goed samenging met echte Brabantse gezelligheid. In mijn nieuwe woonplaats ervaar ik dat als een groot gemis...

Kors Jan Snoeij

Vogeljaar 2019

Door neerslag in het voorjaar liepen beken, vennen en plassen gelukkig weer vol regenwater.

Maar in mei bleek alweer dat er toch nog te weinig neerslag was gevallen waardoor de waterstand in plassen en vennen te laag was voor watervogels. Steltlopers profiteerden wel van de drooggevallen oevers om te foerageren.

Ondanks de afname van insecten zag en hoorde je op veel plaatsen Grasmussen, ook Bosrietzangers kwamen in redelijke aantallen voor. In de Biesbosch broedden veel Cetti's Zangers, Blauwborsten en Nachtegalen. Deze soorten hebben zich ook in de omgeving gevestigd. Er werden minder Staartmezen waargenomen. Ook de Grote Lijster en de Ringmus worden steeds zeldzamer. In onze streek heeft een paar Grauwe Klauwieren vier jongen grootgebracht. Een paar Slechtvalken heeft in de stad vier jongen grootgebracht. In de Brabantse Biesbosch kreeg een paar Zeearenden twee jongen. Er zaten twee paar Visarenden in de Brabantse Biesbosch: een paar met het nest in een hoogspanningsmast had één jong en een paar in een boomnest drie jongen. Grote Lijster en de Ringmus worden steeds zeldzamer

In 2019 telden wij 200 nesten Huiszwaluwen, meer dan in 2018 op dezelfde locaties.

In de tweede helft van september werden veel trekkende Gaaien waargenomen. Veel zijn er gebleven, aan eikels was geen gebrek. In het najaar trokken veel Sijzen door. Kol- en Toendrarietganzen kwamen laat aan. Kleine Zwanen bezochten weer de vaste pleisterplaatsen maar in laag aantal. Het was weer geen winterweer in de laatste maanden van het jaar, slechts enkele keren lichte nachtvorst. Als men in de winter in het bos loopt valt het op hoe vogelarm het daar geworden is.

Ooievaars in West-Brabant

Breda	Markdal	2 jongen
Breda	De Hartel	mislukt
Etten-Leur	Oostpolder	mislukt
Chaam	Hondsdonk	2 jongen
Waspik	Zuid	2 jongen
Dussen	Kornse Boezem	2 jongen
Dussen	Zuiderafwateringskanaal	4 jongen
Ethen	Lange Buggert	1 jong
Drongelen	dorp	3 jongen

Harry van Vugt

Stoere vrouwen hoor, daar in de Duinen!

Ik kan me nog herinneren dat Christien (Hermsen) en Anita alweer enkele jaren geleden een presentatie hielden op de provinciale jaaravond voor uilenbeschermers van het Brabants Landschap. Deze vrouwen wilden de Ransuilen onder de aandacht brengen van vooral de mannelijke uilenbeschermers in onze provincie.

Al sinds jaar en dag begint het jaarverslag van de vrijwillige uilenbescherming in Noord-Brabant met veel pagina's Steenuilen, dan pagina's Kerkuilen en daarna niets meer. Maar pas sinds 2015 zijn er dan toch ook twee pagina's gewijd aan de Ransuil.

Waarom eigenlijk was er zo weinig aandacht voor die "stille uilen"? Er zal vast wel een verklaring voor zijn, maar dat doet er nu ook niet zo toe. Het is goed dat deze dames de aandacht hebben gevraagd voor de mooie en interessante Ransuil. Hoe bijzonder is het dat ze iedere winterperiode een roestplek opzoeken waar ze allemaal bij elkaar komen. En wat een fantastisch gezicht is dat als je het geluk hebt om zo'n winterroestplaats met soms tientallen uilen te mogen bewonderen.

Wij raakten, op vermelde jaaravond, aan de praat met Christien. Sindsdien helpen wij daar waar gewenst bij het verifiëren van gesignaleerde roestplekken in de ruime omgeving van Breda. En dat is iedere keer weer een feest. Buiten zijn in de natuur, mooie waarnemingen doen, leuke sociale contacten en ook altijd vinden wij een heerlijk lunchadresje! We koppelen onze informatie terug naar Christien en gaan dan in het voorjaar verder met "onze eigen" Steenuilen en Kerkuilen.

Vorig jaar werden wij aangenaam verrast door een uitnodiging van Christien om te komen kijken naar "haar" roest in de Duinen en te luisteren naar de baltsende uilen. Bovendien werden we ook nog eens uitgenodigd om bij haar te blijven eten. Alsof deze drukke vrouwen niets anders te doen hebben...

Maar, wat was het interessant en gezellig! Want we zagen en hoorden Ransuilen. Dit in een gebied met allerlei bijnamen die de dames hebben bedacht om eventuele toehoorders te misleiden, geloof ik. Tegen zonsondergang hebben we genoten van de baltsende roep van eerst het mannetje; het vrouwtje kon het niet nalaten daarop te reageren. Wat is het indrukwekkend om in zo'n mooi en stil natuurgebied samen, zittend op een rijtje in het zand, te luisteren. Luisteren, zonder te praten.

Terug in Udenhout hebben we heerlijk gegeten, het was nog net geen schransuilen-maaltijd. Resumerend kan je best stellen dat het niet alleen stoere vrouwen zijn daar in die Duinen, maar dat het ook bevlogen, vriendelijke en gastvrije vrouwen zijn.

Wij delen een passie (en doen wij vogelaars dat niet allemaal) en ik ben erachter gekomen dat als je je in het dagelijks leven laat leiden door wat je met anderen deelt, je het meer gaat respecteren en waarderen. En dat voelt goed. Ik word er ook altijd heel gelukkig van als ik met anderen actief ben in iets wat nut heeft of noodzaak kent, interessant

leuk of gezellig is. Kun je nagaan hoe gelukkig ik in de donkere nacht weer (mee) naar huis reed.

Ik schrijf dit (de kopij moet ingeleverd zijn op 1 februari) terwijl ik weet dat Christien in de maand februari voor onze Vogelwerkgroep een lezing gaat houden over de Ransuil en haar uilenactiviteiten. Ik weet ook al dat ik daarbij, helaas, niet aanwezig kan zijn. Maar ik hoop dat jij er wel bent geweest, wat hebt geleerd en iets van het enthousiasme van haar hebt overgenomen. En mocht je een roest van Ransuilen in de winter, of een nest van Ransuilen in het voorjaar tegenkomen of kennen, laat het haar weten (chris10h@planet.nl). Daarmee draag je bij aan het in kaart brengen van deze uil in Brabant.

Antoinette van der Wildt (ook namens mijn uilenvrienden)

RANSUIL (FOTO ANTOINETTE VAN DER WILDT)

Groenling, *Chloris chloris*

De Groenling, Chloris chloris, doet zijn naam eer aan. Hij is te herkennen aan de verschillende groene tinten van het verenkleed. Omdat zijn natuurlijke habitat steeds zeldzamer wordt, is hij een vogel geworden van cultuurlandschappen. We kunnen hem daarom ook in parken en tuinen in steden en dorpen tegenkomen. Hij kan zich goed handhaven in een bebouwde omgeving, als er maar voldoende broedgelegenheden en voedsel aanwezig zijn.

De naam

Chloris chloris is de Latijnse naam van de Groenling. *Chloris* is een Latijnse transcriptie van het oud-Griekse [chlōris, moet waarschijnlijk weg] chlōros dat geel of lichtgroen betekent. De Groenling heeft verschillende streeknamen: Vlasvink, Groenvink, Groeninger, Grunsel, Kersvink, Kornuit en Doornvink. Het was dus vroeger zeker een bekende vogel, ook bij vogelvangsters. Ook bij schilders als Alexander Adriaenssen (1587-1661), een Antwerpse schilder van hoofdzakelijk kleine werken. Deze verkocht hij aan de minder gefortuneerde middenklasse. Op 63 procent van de 41 onderzochte doeken van hem komen verschillende soorten vinken voor waaronder de Groenling.

Kenmerken

De Groenling is olijfgroen met een geelgroene stuit en opvallend veel geel in de staart en de vleugels. De gele streep in de vleugel is ook in rust bij de vogel zichtbaar. Ze hebben een dikke, krachtige, witachtige snavel. De Appelvink, *Coccothraustes coccothraustes*, overtreft hem qua snavel. De poten zijn vleeskleurig. In het najaar is het groen van het mannetje wat dof. Vanaf maart wordt het kleed door het verdwijnen van de donkere veerranden wat helderder. Het vrouwtje is dof en grijzer en minder geel. Haar jeugdkleed is bruiner en licht gestreept. Groenlingen zitten graag in de toppen van bomen. Ze hebben een golvende vlucht en zijn ongeveer even groot als een Huismus, zo'n 15 centimeter, maar ze zijn vrij dik en wat plomper. Ze hippen net als de Huismus, *Passer domesticus*.

De zang is een kanarie-achtig gekwetter dat vanuit een boomtop of tijdens een vleermuisachtige vlucht wordt voorgedragen. Oefenende Groenlingen kunnen soms al in

januari worden gehoord, afhankelijk van het weer. Meestal komt de zang in maart op gang en duurt dan tot ver in juli. Het hoogtepunt van de zangperiode is van eind maart tot en met de eerste helft van mei. In het broedseizoen laten de mannetjes een langgerekt, blèrend en nasaal tsjwieeh horen. Ook hebben ze een luide vlugge triller en bij het opvliegen een herhaald, kort tsup of tju. De lokroep is een helder fluitend djuwie. Na het broedseizoen zingen de mannetjes zelden.

Het zogenaamde "muiten" van kleine zangvogels als Groenlingen en Vinken is een oud gebruik dat Nederlandse vinkers (vogelvangsters) beoefenden om in het najaar over zingende lokvogels te kunnen beschikken. Dit muiten bestond eruit, dat vogels in mei in kleine kooitjes gezet werden, die vanaf half mei geleidelijk werden verduisterd met gordijntjes, zodat de vogels na enige tijd in het duister zaten. Hierin bleven de vogels tot begin augustus zitten. Ze kregen daarna geleidelijk meer licht zodat de vogels eind augustus dachten dat het weer voorjaar was. Deze gemuite vogels zongen dan weer volop, en waren dan uitermate geschikt als lokvogels.

Voedsel

Groenlingen eten vele soorten zaden en bessen. In de nazomer kun je ze vaak zien foerageren op de bottels van de Hondsoos. In de winter is de vogel vaak te zien op en rond voedertafels waar zaden worden gevoerd. Vooral zonnebloemzaden behoren tot zijn favoriete voedsel. De jongen worden door de ouders gevoerd met het groen van jonge plantjes, bladknoppen, zaden en soms ook met insecten.

Het aanleggen van wintervoedselveldjes bij natuurgebieden heeft een positief effect op overwinterende akkervogels zoals de Groenling. Het aangeboden gewasmengsel moet dan wel de hele winter blijven staan. Vooral de oliehoudende zaden van bladrammenas zijn dan favoriet bij de Groenling. Onderzoek in Engeland suggereert dat voedseltekort voor akkervogels vooral ontstaat in januari. Het aanleggen van wintervoedselveldjes heeft ook een positief effect op de broedvogel populatie.

Voorkomen

De Groenling kwam oorspronkelijk voor in bosranden en in open gemengde bossen en rivierbossen. Maar hij werd ook een cultuurvolger. Nu kun je hem bij ons tegenkomen in tuinen, parken, heggen, boomgaarden en open bossen met ondergroei. Over het algemeen is het een stand- en zwerfvogel. In de herfst en winter zien we hem vaak in gemengde groepen van vinken en gorzen op akkers en ruige terreinen zoals niet geoogste graanakkers. De doortrekkers van de noordoostelijke populaties van Scandinavische en Duitse vogels zien wij in Nederland van half september tot in december. Hun aantal lijkt af te nemen, mogelijk door een verandering in het trekgedrag van de noordelijke vogels als gevolg van het warmer worden van de winters. Een aangetoond afstandsrecord van een in Nederland geringde Groenling is 1942 kilometer, deze werd teruggevangen in Portugal. Een andere Groenling heeft 1512 kilometer afgelegd. De vogel werd in Roemenië geringd en in Nederland teruggevangen. In de herfst- en

wintermaanden kunnen rondzwervende Groenlingen worden waargenomen in groepen die bestaan uit soms enkele honderden vogels. De terugtrek is in maart en april. Vogels die hier doortrekken overwinteren in Midden- en Zuidwest Frankrijk en Oost-Engeland. Het aandeel noordelijke overwinteraars is in ons land gering. In het noordoosten broeden ze in gemengde loofbossen in het laagland, zware rivierbossen met populieren, essen en eiken. Maar ook in de smalle loofboszones langs de rivieren in de taiga. Het is een dagtrekker.

Verspreiding

Groenlingen komen voor in de west palearctische, boreale, gematigde, mediterrane en steppeklimaatgebieden. De noordgrens reikt waarschijnlijk tot aan de juli-isothermen van 14 graden Celsius. De Groenling ontbreekt op IJsland en in het noorden van Fenno-Scandinavië en Rusland. In gelijksoortige gebieden in Oost-Azië wordt hij vervangen door de Chinese Groenling, *Chloris sinica*. Tijdens het onderzoek voor de 'Atlas van de West-Brabantse broedvogels' bleek de Groenling wijd verspreid aanwezig in het stedelijk gebied. In natuurgebieden waren Groenlingen schaars en was hun aanwezigheid gerelateerd aan bebouwing, boerderijen en campings. In de loofbossen van de zandregio waren ze schaarser dan in de bossen in de rivieren- en zeekleiregio. In aaneengesloten bossen ontbreekt de Groenling vaak. Het leeuwendeel van de territoria lag bij boerderijen, bebouwing en industrie-terreinen. Het voorkomen van beplanting en de aanwezigheid van goede voedselgebieden zijn dan wel belangrijk. In stedelijke gebieden was de Groenling het sterkst vertegenwoordigd in groene wijken met rozenbottels, besdragende heesters en coniferen.

De Groenling broedde al in de negentiende eeuw in West-Brabant. In 1963-1965 was het een talrijke broedvogel. Het broedareaal veranderde tussen 1973-1977 en 1998-2000 niet. Het aantal broedparen in West-Brabant werd in 2007 geschat op 5900- 8700. Ook landelijk veranderde de verspreiding tijdens deze periode nauwelijks op één uitzondering na. In de jaren zeventig was het pas in 1968 drooggelegde Zuidelijk Flevoland nog grotendeels onbezet. Nu is ook hier de Groenling een talrijke broedvogel. Landelijk werd het aantal geschat op 50.000-100.000 paren (1998-2000). Ook tijdens de telperiode (2013-2015) voor de nieuwe 'Vogelatlas van Nederland' bleken er geen veranderingen te zijn opgetreden in de verspreiding. De populatie werd geschat op 65.000-100.000 paren. De dichtheden zijn over het algemeen iets toegenomen sinds de vorige atlasperiode. De toename van de broedpopulatie hangt voor een deel samen met de verdere verstedelijking van Nederland.

Sinds enkele jaren worden er in delen van Europa plotseling grote afnames gezien in het aantal Groenlingen. Dit is waarschijnlijk het gevolg van een verhoogde sterfte door de infectie met de parasiet *Trichomonas gallinae*, (het geel). Ook in ons land is de besmetting vastgesteld. In de stedelijke gebieden in het oosten en zuiden van ons land lijkt het aantal Groenlingen, een urbane soort, af te nemen. Mogelijk als gevolg van deze ziekte.

Probeer besmettingen te voorkomen door de voederplank

regelmatig schoon te maken. Vogels die de voederplank bezoeken kunnen een vogelziekte hebben en die doorgeven via de ontlasting.

Broedbiologie

Groenlingen broeden van eind april tot juli. Het nest van stengeltjes, twijgjes, worteltjes en mos wordt gevoerd met haartjes en veertjes. Het nest bevindt zich meestal tussen de twee en vijf meter hoog in struiken, heggen, open lichte loofbossen, sinaasappelplantages, olijfbomen, boomgroepen rond boerderijen en andere boomrijke plaatsen in het cultuurlandschap. De voorkeur gaat uit naar altijdgroene struiken. In dit biotoop spelen hoge bomen voor zingen, voedsel zoeken en nestbouw een grote rol. Ze broeden soms in kleine groepjes.

Het legsel bestaat gewoonlijk uit 4-6 eieren. Ze zijn wit tot lichtblauw met wat rood- tot roestbruine vlekjes op de stompe pool. De jongen die na 13-15 dagen het nest verlaten worden door beide ouders gevoerd. Veel paren brengen twee broedsels per jaar groot. Pas uitgevlogen jongen zijn te herkennen aan de geelachtige snavelranden. Door deze kleur weten de oudervogels bij het voeren makkelijk de snavels van hun jongen te vinden.

Hans van der Sanden

Literatuur

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. *Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
SOVON 1987. *Atlas van de Nederlandse vogels*
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000*
Avifauna van Noord-Brabant, van Erve 1967
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen 2007. *Atlas van de West-Brabantse broedvogels*, NPN media, Breda.

FOTO'S HANS VAN DER SANDEN

Verslag roofvogeltelling West-Brabant 2019

21 leden van de West Brabantse Vogelwerkgroep en 4 leden van vogelwerkgroep de Vlieghaai van de Vliegbasis Gilze-Rijen trokken in het weekend van 14 en 15 december 2019 het veld in voor de 16de editie van de jaarlijkse telling van overwinterende roofvogels in West-Brabant.

Onderzoeksgebied

Globaal omvat het onderzoeksgebied West-Brabant ten noorden van de snelweg A58 (Bergen op Zoom - Breda) en ten westen van de A27 (Werkendam - Breda), inclusief de Biesboschpolders en de uiterwaarden van de Maas tussen Geertruidenberg en Waalwijk. Daarnaast werd er ook weer geteld ten zuiden van Breda, op de Bleekheide en op Vliegbasis Gilze-Rijen.

Methode

In de periode van 14-15 december werd in de open natuurgebieden en het agrarisch gebied van Noordwest-Brabant een integrale roofvogeltelling uitgevoerd. De meeste tellers gebruikten daarbij de auto maar direct ten noorden van Etten-Leur en ten noorden en zuiden van Breda werd vanaf de fiets geteld. Het hele landschap is nauwgezet afgespeurd met kijkers en telescopen waarbij speciale aandacht werd geschonken aan bosranden, solitaire bomen, weidepalen en hoogspanningsmasten. Alle aanwezige roofvogels werden ingevoerd op waarneming.nl of op kaarten ingetekend. Met name voor de gebieden waar geen roofvogel-telgroepen actief waren, zijn aanvullende waarnemingen gebruikt van Waarneming.nl (met dank aan alle waarnemers die hebben ingevoerd). Het is dus duidelijk dat een integrale telling veel meer waarnemingen oplevert en een beter beeld van de verspreiding geeft van de roofvogels in het gebied.

Weer

In het telweekend was het redelijk weer. Zaterdag 14 december was de gemiddelde temperatuur 6.1°C. De dag begon met regen maar in de loop van de ochtend werd het droog. Het minimale zicht bedroeg 6000 meter. Op zondag 15 december was het droog en zonnig, de gemiddelde temperatuur 7°C en het minimale zicht 8000 meter (bron KNMI-daggegevens Gilze-Rijen). Het zicht was goed maar de indruk was dat, waarschijnlijk als gevolg van de harde wind (kracht 4-5), veel roofvogels beschutting zochten in de luwte van bosschages en gebouwen, waardoor ze minder opvielen dan bij voorgaande tellingen.

Resultaten

In totaal werden er 365 roofvogels waargenomen, verdeeld over 9 soorten. In de biesbosch werden 4 Bruine Kiekendieven gemeld. De Blauwe Kiekendief was iets talrijker dan voorgaande jaren. Van de 17 waargenomen vogels werden er 7 als adult man genoteerd. Van de Havik werden 7 exemplaren waargenomen en van de Sperwer 13. De Buizerd (fig. 5) werd met 210 exemplaren het vaakst

gezien. Tevens was het de meest verspreide roofvogel. Hij werd in vrijwel alle atlasbokken (5x5 km) waar geteld is waargenomen. Van de Ruigpootbuizerd werd deze telling geen enkel exemplaar gemeld. De Zeearend was met 4 stuks goed vertegenwoordigd en heeft in de Biesbosch vaste voet aan de grond gekregen. Er zijn 91 torenvalken gespot, 20 stuks meer dan een jaar eerder (fig. 7). 2019 was landelijk een goed muizenjaar en daar lijkt ook de Torenvalk van geprofiteerd te hebben. In de Biesbosch werd 1 Smelleken gezien. Van de Slechtvalk werden 18 exemplaren waargenomen, beduidend meer dan in 2018 maar 1 minder dan in 2017. Mogelijk heeft het goede zicht bijgedragen aan het hoge aantallen hoewel er waarschijnlijk ook op de grond zittende exemplaren gemist zullen zijn. Op de Luchtmachtoren in Breda werden geen Slechtvalken waargenomen terwijl hier op 4 december zowel het ♂ als het ♀ op het rooster voor de kast zaten.

TABEL 1. GETELDE AANTALLEN ROOFVOGELS IN DEC. 2016 T/M 2019

soort	2016	2017	2018	2019
Bruine Kiekendief	0	2	0	4
Blauwe Kiekendief	15	12	14	17
Havik	8	10	11	7
Sperwer	13	11	13	13
Buizerd	298	284	264	210
Ruigpootbuizerd	0	1	3	0
Zeearend	2	2	0	4
Torenvalk	77	89	71	91
Smelleken	1	1	2	1
Slechtvalk	13	19	8	18
Totaal	427	431	386	365

Legenda verspreidingskaarten:

Kleine stip	1
Middelgrote stip	2-3
Grote stip	≥ 4 (met vermelding van het aantal)

Dankwoord

Een telling als deze is alleen mogelijk met de inzet van velen. Graag bedanken wij, Jan Benoist, Sjef van Bezouw, Cor Borghouts, Toos Borghouts, Piet van de Broek, Ger Duijf, Bas Gerrits, Johan van Haperen, Henriëtte Huijgens, Piet van Iersel, Arnold Klaren, Martin van Leest, Jos Quirijnen, Wilma Rasink, Agnes van der Sanden, Hans van der Sanden, Willem Veenhuizen, Mari Verkade, Herman Vissenberg, Harry van Vugt, Jan-willem Wijnhoven en Ad Willemen voor hun bijdrage.

Met speciale dank aan Roy Matthijssen voor het maken van de kaartjes gedurende de afgelopen 6 jaar (2013 t/m 2018). Roy is verhuist naar Nijmegen en heeft om die reden het stokje overgedragen.

Raymond van Breemen en John Frijters

Onderzoek, inventarisaties, verslagen

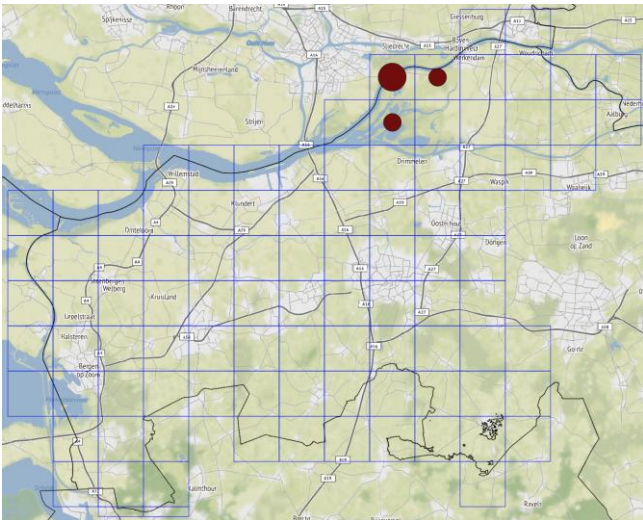

FIG. 1 BRUINE KIEKENDIEF
TOTAAL 4, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

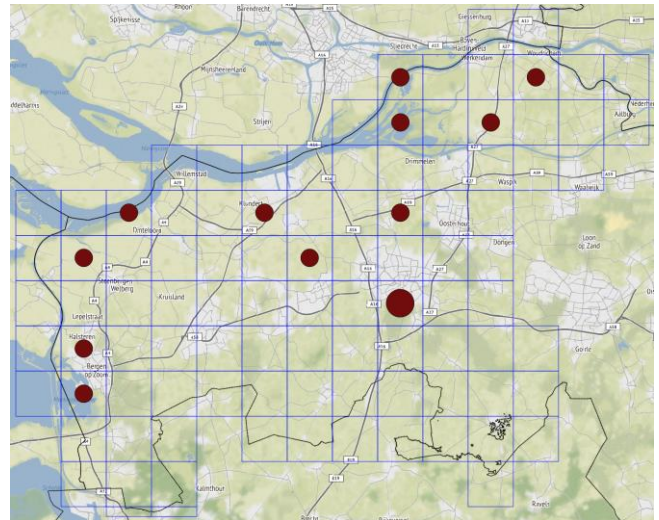

FIG. 4 SPERWER
TOTAAL 13, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

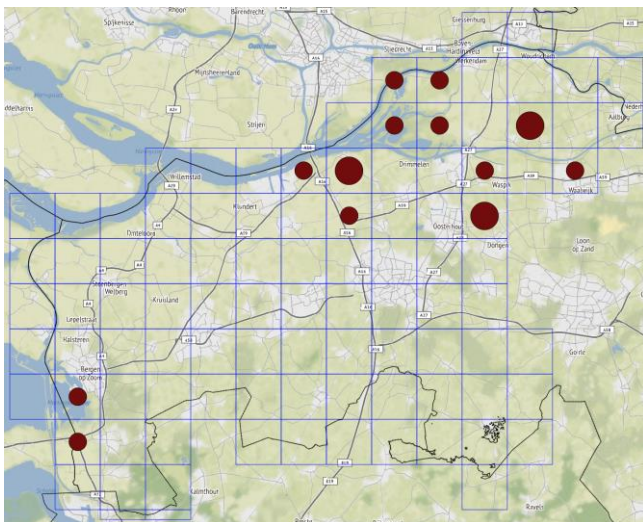

FIG. 2 BLAUWE KIEKENDIEF
TOTAAL 17, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

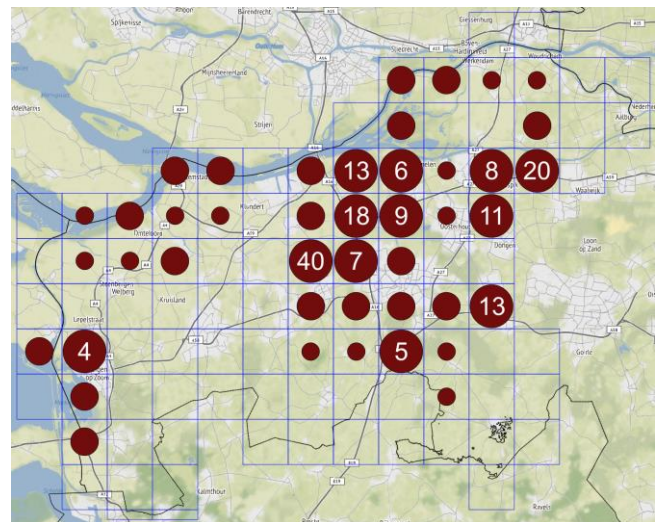

FIG. 5 BUIZERD
TOTAAL 210, MAXIMUM PER ATLASBLOK 40

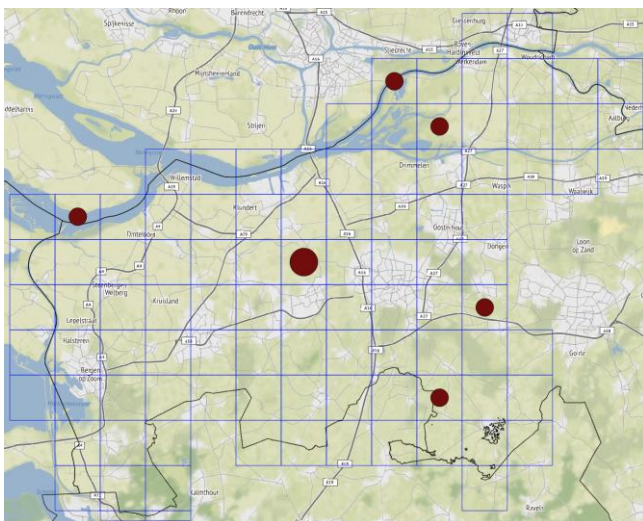

FIG. 3 HAVIK
TOTAAL 7, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

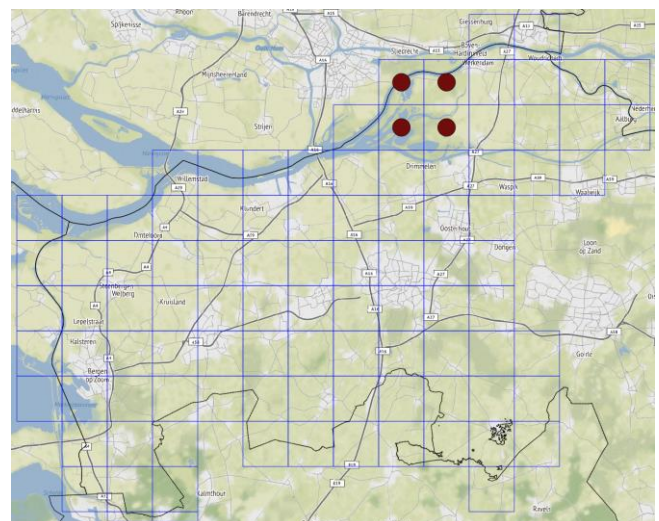

FIG. 6 ZEEAREND
TOTAAL 4, MAXIMUM PER ATLASBLOK 1

Onderzoek, inventarisaties, verslagen

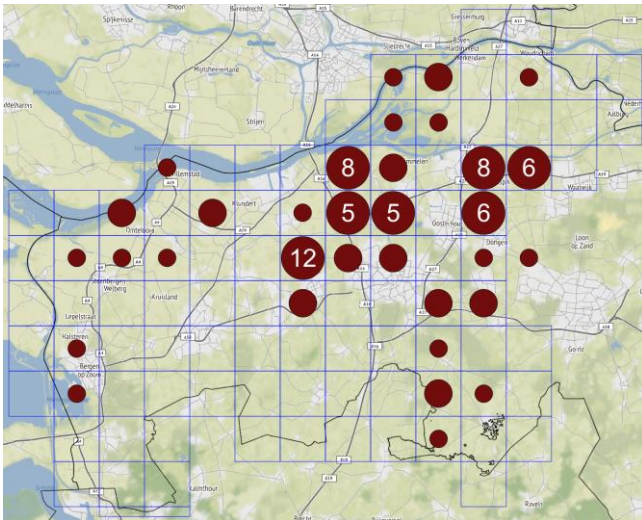

FIG. 7 TORENVALK
TOTAAL 91, MAXIMUM PER ATLASBLOK 12

(FOTO, NICK JANSSEN)

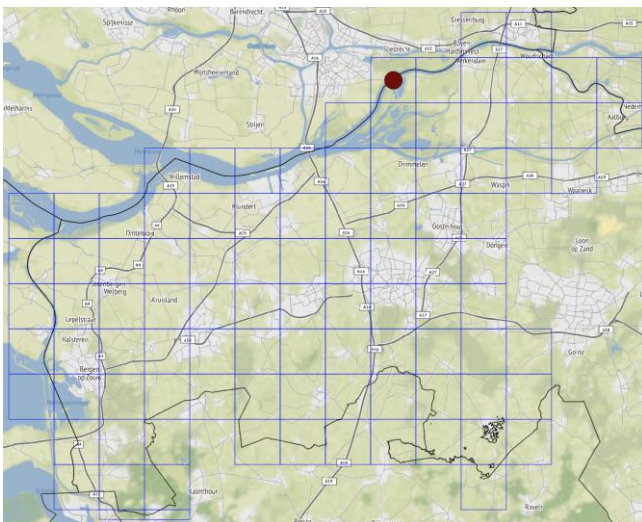

FIG. 8 SMELLEKEN
TOTAAL 1

(FOTO, BIRDIMAGE)

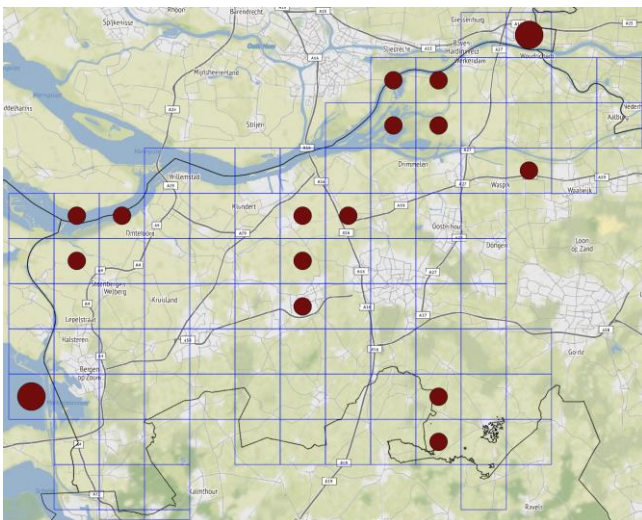

FIG. 9 SLECHTVALK
TOTAAL 18, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

(FOTO, RIA LAMBREGTS)

Oproep Coördinator gezocht voor de Watervogeltellingen

Voor het Sovonproject Winterwatervogeltellingen in West-Brabant wordt gezocht naar een coördinator.

Harry van Vugt heeft deze taak jaren voor zijn rekening genomen maar wil hiermee gaan stoppen.

De tellingen worden gehouden in de maanden september t/m maart in waterrijke gebieden in West-Brabant. Ongeveer tien groepen van een of meer personen nemen elk een gebied voor hun rekening.

De coördinator houdt contact met de telgroepen, Sovon, Staatsbosbeheer en de provincie Noord-Brabant.

Meer informatie kunt u krijgen door een mailtje te sturen naar redactie@westbrabantsevwg.nl of watervogels@westbrabantsevwg.nl.

Oproep Tellers gezocht voor de Watervogeltellingen

Harry van Vugt heeft jarenlang verschillende telgebieden in West-Brabant geïnventariseerd maar is aan zijn laatste telseizoen bezig.

Met ingang van 1 september 2020 worden er tellers gezocht in diverse gebieden.

Meer informatie kunt u krijgen door een mailtje te sturen naar redactie@westbrabantsevwg.nl of watervogels@westbrabantsevwg.nl.

Martin van Leest

Excursieleaders cursus vogelzang gevraagd

Dit jaar start in het voorjaar een cursus Vogelzang. De cursus bestaat uit een vijftal excursies in kleine groepen (6-8 deelnemers) en is een vervolg op de cursus Van Kijken naar Waarnemen. Het idee voor de cursus is ontleend aan hetgeen Marjo Lips al vele jaren organiseerde: excursies waar vogelgeluiden herkennen (met name de zang) centraal staat. De vraag van voormalige cursisten naar een vervolg op de cursus Van Kijken naar Waarnemen was de directe aanleiding tot het opzetten van de nieuwe cursus. Om deze verenigingsactiviteit mogelijk te maken, zoeken we nog een aantal excursieleaders. Het is al voldoende om één van de excursies te begeleiden. Meer gegevens over de cursus zijn op te vragen via een email aan f.f.cpardoel@freeler.nl. Ook kunt u zich via dit emailadres opgeven als excursieleader.

Jan Benoist en Fred Pardoel, cursuscoördinatoren

Het moet niet gekker worden!

Precies vier jaar geleden schreef ik een stukje met bovenstaande titel. Deze week ontving ik een berichtje en onmiddellijk bekwam mij dezelfde gedachte.

Heeft u misschien mijn artikel in het laatste Hupke over digitale uileninventarisaties gelezen? Daarin vertelde ik hoe ik via mail, telefoon, webcam en skype met een bewoner in "ons" uilengebied communiceer over de twee uilenkasten in zijn tuin (en wat zich daarin afspeelt).

Deze maand had ik nog contact over dat artikeltje en terloops gaf ik een advies over de invliegopening van de kerkuilenkast.

Deze week ontving ik dus een mailtje met de volgende inhoud:

"De kast is inmiddels verplaatst, er is een tunnel van bijna 1 meter gemaakt.

Bart heeft er zelfs een apart zoldertje voor gebouwd!"

Het moet niet gekker worden!!!! (maar veel mooier kan het natuurlijk ook niet)

Antoinette van der Wildt

KERKUIL (FOTO, CHRIS SCHENK)

FENOLOGIE 2020

Het seizoen start eind maart/begin april met de aankomst van de eerste Blauwborsten, *Luscinia svecica*, en Boerenzwaluwen, *Hirundo rustica*. Veel vogels hebben naast een dag- en nachtritme ook een jaarritme. De neiging tot wegtrekken, broeden en andere gedragingen verandert met de daglengte.

BLAUWBORST (FOTO, RIA LAMBREGTS)

Vogels hebben blijkbaar een inwendige klok of kalender die zonder veranderingen in de omstandigheden behouden blijft. Maar uitwendige prikkels, bijvoorbeeld kou, kunnen dit ritme wel vertragen of versnellen. De fenologie van veel trekvogels is echter aan veranderingen onderhevig. Het fenologie-onderzoek bestudeert het verband tussen de trek en de meteorologische of klimatologische omstandigheden. Waarom bijvoorbeeld kwam de eerste Boerenzwaluw dit jaar een week eerder in ons land aan dan vorig jaar? Als Vogelwerkgroep zijn we vooral geïnteresseerd in de aankomstdatum van de eerste zomergasten, zoals de diverse zwaluwen of doortrekkers. Denk daarbij onder andere aan Groenpootruiters, *Tringa nebularia*. Het is onderzoek waar iedereen, pas gestart met de vogelstudie of ervaren vogelaar, aan mee kan doen. Wil je meedoen geef dan wel door dat je je eerste Fitis, *Phylloscopus trochilus*, hebt **gehoord**. Voor de meeste andere vogels zijn de uiterlijke kenmerken voldoende om de soort te bepalen. Uiterlijk zijn de Tjiftjaf, *Phylloscopus collybita*, en de Fitis moeilijk te onderscheiden, de zang is bepalend. Ditzelfde geldt voor de Kleine Karekiet, *Acrocephalus scirpaceus*, en de Bosrietzanger, *Acrocephalus palustris*. Indien mogelijk graag ook aangeven of je een mannetje of vrouwtje hebt gezien/gehoord. Gemiddeld genomen komen de mannetjes eerder aan dan de vrouwtjes.

FITIS (FOTO, RIA LAMBREGTS)

Daarom hierbij de oproep om de eerste waarnemingen van doortrekkers of zomergasten door te geven. Als je wilt weten om welke soorten het gaat, kijk dan op de website van de Vogelwerkgroep of in 't Hupke nr. 178 herfst 2019. De resultaten komen weer in 't Hupke en op de site van de Vogelwerkgroep. Hoe meer waarnemingen er van een soort binnenkomen, hoe interessanter het wordt om de gegevens van meerdere jaren te vergelijken. Geef je waarnemingen dus door op waarneming.nl, of aan ahsanden@hetnet.nl. Ook al zou het de tiende waarneming van een Boerenzwaluw zijn en 4 weken later dan een eerdere waarneming. Als je eraan denkt geef dan ook door wanneer je de laatste van een van de Zomergasten hebt gezien of gehoord in het najaar. Uit een onderzoek in Engeland blijkt dat sommige soorten steeds langer in dat land verblijven. Zou dit ook uit de gegevens van de Vogelwerkgroep blijken? Ik heb het geprobeerd uit te rekenen. Helaas zijn gegevens van het najaar pas redelijk beschikbaar vanaf 2009. Ik heb de waarnemingen van de eerste 10 vogels gebruikt en de waarnemingen van de laatste 10. In 2009 verbleven de Gierzwaluwen, *Apus apus*, gemiddeld 132 dagen in West-Brabant in 2019 was dat 121 dagen. De Kleine Karekiet in 2009 172 dagen in 2019 150 dagen. De Gele Kwikstaart, *Motacilla flava*, in 2009 161 dagen in 2019 185 dagen. De Visdief, *Sterna hirundo*, in 2009 144 dagen en 2019 154 dagen. Opvallend zijn de grote verschillen bij de Kleine Karekiet (22 dagen) en bij de Gele Kwikstaart (24 dagen). Het verschil in gemiddelde aankomstdatum van de twee jaren was maar klein, slechts enkele dagen. Mogelijk is de Kleine Karekiet in 2019 eerder naar het zuiden vertrokken in het najaar als gevolg van de droogte. Maar waarom bleef de Gele Kwikstaart dan langer? Beide soorten overwinteren in Afrika in de Sahel wetlands.

Hans van der Sanden

Slechtvalk aan de dis

Die zonnige zondagochtend in november zaten de vogelaars aan de koffie. Krant erbij, af en toe naar buiten kijkend, de vogels rond huis bewonderend. Dan valt de blik op een grotere vogel in het weiland bij de buurman. "Wat zit daar nou ineens?" zegt de ene vogelaar tegen de ander. "Ik denk een Buizerd op een molshoop, die is vast pieren aan het zoeken" antwoordt de laatste.

"Nou, alhoewel..." en de kijkers die altijd binnen handbereik liggen worden snel gepakt. Ze zien een grote vogel die kennelijk net een vogel heeft geslagen, er wordt nog wat gesparteld, maar de roofvogel houdt zijn prooi in een ijzeren greep tot die levenloos ligt, dat duurt maar heel even. Ineens lijkt de lucht gevuld met tientallen Zwarte Kraaien, het lijkt wel of ze een massa-aanval willen inzetten, maar op het laatste moment vliegen ze met veel lawaai door naar het bos. Snel wordt ook de telescoop erbij gepakt voor de details van roofvogel en prooi. De roofvogel zit met zijn staart richting de vogelaars en is lastig te zien, is het een Havik? Dan draait de vogel met prooi en al en zien ze het donkere masker: een Slechtvalk! De vogel heeft net een Houtduif geslagen en wil beginnen aan zijn maal. Dat verloopt niet zo rustig als de Slechtvalk zou willen. Nadat de wolk met kraaien was doorgevlogen kwamen vier durfals terug die zich op geringe afstand posteerden. Het leek of ze luid riepen: "wij willen ook een stukje, doe niet zo gierig". Dat roepen lokte kennelijk meer durfals aan, er volgden nog vier Eksters die zich ook rondom de Slechtvalk verschansten. Met stijgende verbazing volgden de vogelaars het hele tafereel. De Slechtvalk keek links, keek rechts naar zijn belagers en begon zijn prooi te plukken. Dit alles tot groot ongenoegen van de kraaien en Eksters die gehoopt hadden dat hun gekrakeel de Slechtvalk op de wieken zou doen gaan. Maar zo'n majestueuze roofvogel laat zich niet snel van de wijs brengen.

De prooi werd uit elkaar getrokken en de eerste happen genomen. De kraaien konden het niet meer aanzien en zetten een aanvalsplan in. De ene kraai posteerde zich luidkeels roepend voor de Slechtvalk terwijl een andere heel hard aan diens staart begon te trekken. Dat was irritant! De Slechtvalk draaide zich half om, ondertussen erop bedacht dat aan de voorzijde zijn prooi niet werd gekaapt. De Eksters hadden ook alle moed bij elkaar geraapt en begonnen steeds over de Slechtvalk heen te hippen. Één Ekster maakte het zelfs zo bont dat hij geregeld de kop van de Slechtvalk daarbij aantikte. Die raakte verder geïrriteerd maar bleef gestaag zijn prooi verder uiteenscheuren en opeten. Het aanvalsspel van kraaien en Eksters stopte niet, ze bleven doorgaan. Oh, wat een durf en oh, wat irritant voor die etende Slechtvalk. Zo ging het vijf irritante minuten door voor de Slechtvalk die maar niet rustig kon eten. Uiteindelijk werd hij zo boos dat hij in een dreigende houding naar de Eksters ging staan kijken. Zo van: "Nou nog een keer en dan lust ik jou ook rauw!" Door dat gestaar deinsden de Eksters uiteindelijk fors achteruit, ze leken doordrongen van het gevaar dat ze liepen en leken bijna gehypnotiseerd. Dan ineens leek de angst zodanig toe te slaan dat ze halsoverkop wegvlogen, ook de kraaien roken onraad en kozen eieren voor hun geld. Eindelijk leek de Slechtvalk zijn dis rustig te kunnen voortzetten. De vogelaars zagen hoe de vogel zich fors tegoed deed en kennelijk dacht dat dit nu in alle rust kon. Helaas, nog geen vijf minuten later hadden de vier kraaien en Eksters al hun moed weer bij elkaar geraapt en kwamen ze terug. Het hele aanvalsspel herhaalde zich en de vogelaars keken hun ogen uit. Na twintig minuten had de Slechtvalk voldoende gegeten – of er genoeg van! – en ging op de wieken, zijn belagers de restjes gunnend. Dat bleek voor hen nog meer dan voldoende, de een vloog met een bolletje weg, de ander met een stuk vleugel, weer een ander plukte aan het karkas, enz. Voor de vogelaars restte de herinnering aan een onverwacht fascinerend tafereel.

Mary Holleman

Ger Duijf

Bij het zien van bovenstaande foto dacht ik meteen aan gezelligheid. Na de ledenbijeenkomsten blijven we meestal nog met enkele mensen (de meeste zijn pensionados) een lekker biertje drinken en nog even gezellig bijpraten. Nu Ger onlangs ook met pensioen is gegaan hoort hij er ook (echt) bij.

Hoe belangrijk is vogelen voor jou?

In mijn jeugd was ik vaak te vinden op Schouwen-Duiveland. Daar kwam ik in contact met een leeftijdgenoot die vogels ging kijken. Van het een kwam het ander. Een verrekijker, een vogelgids (Petersons Vogelgids) enz. Het is heerlijk om dagelijks naar buiten te gaan en te genieten van de natuur in de stad en in het buitengebied.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Via Ronald Buijnsters kwam ik uiteindelijk in contact met de Vogelwerkgroep. Zoals veel leden heb ik de cursussen gevolgd en zo de vereniging leren kennen. Alle leden hebben dezelfde passie, vogels kijken. Het merendeel is gelukkig ook breed geïnteresseerd in de natuur en daar voel ik me thuis. Zo ben ik lid geworden van de werkgroep Rooskensdonk en daar heb ik echt leren vogelen. Met dank aan de gebroeders Janssen en Eric Corssmit.

Waarom ben je lid geworden?

Ik ben lid geworden omdat een collega een cursus ging volgen en vroeg of ik meeding. Via de bijbehorende excursies en lezingen leerde ik snel een aantal leden beter kennen en zo ben ik blijven hangen.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Zoals veel mensen weten heb ik tot voor kort op een groot waterlaboratorium in de Biesbosch gewerkt en daar gezien dat de Wielewaal eigenlijk geen 'schuwe' vogel is. Ze laten

zich uitgebreid bekijken wanneer ze zich komen spiegelen in de ruiten van het lab.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Enkele jaren geleden zat er een juveniele Zwarte Ooievaar in de Vierde Bergboezem die blijkbaar niet bang was van mensen. Hij of zij liet zich fotograferen op enkele meters afstand.

Wat is je lievelingsvogel?

Mijn lievelingsvogel is de Putter. Kleurrijk en steeds meer aanwezig in het gebied waar ik vaak even rondfiets, de Vierde Bergboezem.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Ik ben lid van de werkgroep Rooskensdonk, verzorg al zo'n tien jaar de Nieuwsbrief van de vereniging, beheer 'tijdelijk' de website en ben ook nog lid van de ledenraad van Sovon. En verder zoveel mogelijk naar buiten om te genieten van de natuur.

Wat is het mooiste vogelland?

Voor mij is Nederland het mooiste vogelland. In een paar uur tijd kun je een grote diversiteit aan vogels bekijken zonder er eigenlijk heel veel moeite voor te moeten doen.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Als lid van de ledenraad van Sovon kwam ik terecht in de Oost- en Onnerpolder bij het Zuidlaarder meer. Een aanrader.

Zijn we nog wat vergeten?

We zijn een vereniging met erg veel leden. Veel leden zijn via de cursussen lid geworden en voeren nu talrijke taken uit binnen de club. Denk aan het bestuur, werkgroepen, lezingen, hand- en spandiensten en nieuwe activiteiten met betrekking tot excursies. Deze cursussen blijken dus eigenlijk aan de wieg te staan van talloze activiteiten. Houden zo en koesteren deze cursussen! Verder zou het mooi zijn als leden die nu nog niet actief zijn af en toe een handje willen toesteken. Het is gezellig, je leert nieuwe mensen kennen en het geeft nog voldoening ook.

Jan Benoist

WIELEWAAL (FOTO, GER DUIJF)

Leemputten Udenhout

Algemeen

De Leemputten liggen ten zuidoosten van Udenhout. Het gebied is eigendom van Brabants Landschap.

Ligging en bereikbaarheid

De Leemputten zijn het beste te bereiken vanuit Breda via de A58 en bij Tilburg de oude weg naar 's Hertogenbosch (N65). Neem niet de afslag Udenhout maar neem de volgende afslag links. U rijdt dan meteen dwars door de Leemputten. Dit is de Heusdensebaan. Vlak na het autobedrijf links is een breed zandpad waar geparkeerd kan worden.

Beschrijving

De Leemputten zijn ontstaan door het afgraven van leem. De leem diende om bakstenen van te maken in de in het verleden aanwezige steenfabriek in Udenhout. Na het stoppen van de leemwinning is het gebied teruggegeven aan de natuur. Het bestaat uit mooie oude lanen en vele kleine en grotere plassen omgeven door moerasbos. Bij de herinrichting is bijzonder rekening gehouden met de Boomkikker.

Mogelijkheden

Je kunt een mooie wandeling maken van ongeveer 6,5 kilometer.

Start bij de bovengenoemde parkeerplek (KP72) en wandel de laan in richting KP 79. Onderweg loop je aan beide zijden langs de plassen, waar je een redelijk goed zicht op hebt. Veel watervogels vooral op de linkse wat grotere plas. Aan het einde van de weg, bij KP 79, ga je rechtsaf richting KP 4. Je komt halverwege deze weg (het Molenlaantje) langs een informatiebord over het gebied.

Bij KP 4 rechtsaf en na vijftig meter weer links, richting KP 5. Nadeel is wel dat je hier een eind over de openbare weg moet. Halverwege de weg bij een kruising en een bank kun je kiezen om rechtstreeks, dus rechtdoor, naar KP 5 te lopen of linksaf te slaan en de knooppuntenroute te volgen, ook naar KP 5. Vanaf hier naar KP 71. Hier kun je rechtsaf slaan naar de vogelkijkwand. Heen en terug en verder naar KP 4, zijnde het startpunt.

Bij de vogelkijkwand heb je een prachtig zicht op de grootste plas genaamd Brabandshoek. Veel vogels, vooral eenden en een aalscholverkolonie.

Wat is er zoal te horen en te zien

Voor actuele gegevens kijk op Waarneming.nl. Zoek onder: Udenhout Leemkuilen.

Jan Benoist

Blauwe Kiekendief

De meeste Blauwe Kiekendieven die hier in de winter worden waargenomen hebben Scandinavië als herkomstgebied. De in Nederland broedende Blauwe Kiekendieven zijn over het algemeen standvogels. Helaas worden die Nederlandse broedvogels steeds zeldzamer. Uit onderzoek blijkt dat de hier in de winter waargenomen vogels ook oostelijke broedvogels kunnen zijn.

Blauwe Kiekendieven, *Circus cyaneus*, hebben grote delen van Europa als broedgebied. In Zweden, Finland, Rusland en Frankrijk bevinden zich de grootste populaties. Het aantal van 140 broedparen in 1992 was voor de Blauwe Kiekendief een topjaar in ons land. De 100 broedparen van de Waddeneilanden vormden een bolwerk voor de soort. Daarna ging het bergafwaarts met de Blauwe Kiekendief in ons land. Het aantal Nederlandse broedparen bestond nog maar uit 10 tot 14 paar tijdens de inventarisatieperiode voor de Vogelatlas van Nederland (2013-2015). De huidige verspreiding beperkt zich vrijwel volledig tot de Waddeneilanden en Oost-Groningen. Ook in Duitsland toonde de broedpopulatie van deze vogel een afname. De jaarlijkse overleving van de jonge vogels is sterk gedaald. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het afgenomen voedselaanbod in het winterhalfjaar. Ook habitatveranderingen zijn mogelijk een oorzaak, denk daarbij aan intensivering van de landbouw, verlanding en bosvorming van moerasgebieden

BLAUWE KIEKENDIEF VROUW

BLAUWE KIEKENDIEF MAN
(FOTO'S ED VAN ZONEN)

De Blauwe Kiekendief kent in de winter een grote verspreiding. De vogels zijn deels afkomstig uit Fenno-Scandinavië. Ze overwinteren dan in West-Europa. De Nederlandse broedvogels zijn over het algemeen standvogels of deeltrekkers. Het doortrekken van Blauwe Kiekendieven vindt gewoonlijk pas plaats eind oktober. De vogels proberen steeds vaker zo lang mogelijk in de omgeving van hun broedgebieden in Scandinavië en Midden-Europa te blijven. Het gevaar is dat plotseling verslechterende weersomstandigheden dan fatale gevolgen kunnen hebben. In december bereikt het aantal Blauwe Kiekendieven hier het maximum aantal. Akkers, weilanden, rietmoerassen en ruige terreinen vormen het winterbiotop. Ze zijn in onze omgeving waar te nemen in de Haagse Beemden maar verder onder andere ook ten zuiden van Breda. In 2019 werden er 62 waarnemingen uit West-Brabant van de Blauwe Kiekendief doorgegeven door de leden. Het aantal overwinteraars in Nederland bedraagt zo'n 400-800 vogels. In het winterhalfjaar overnachten ze op gezamenlijke slaapplekken in riet of weilanden met hoog gras. Ze keren terug naar hun broedgebieden in maart tot begin mei.

Het zijn roofvogels van het open veld. Ze hebben een kenmerkende vlucht, meestal zeer laag en luchtig zwevend met vleugels in een V naar boven gehouden. Adulte mannetjes zijn gemakkelijk te herkennen. Het blauwe kleed is lichtgrijs met een witte stuit, ongetekende staart en duidelijke grijze keel en bovenste borstdeel. De vijf tot zes handpennen zijn zwart. Het volwassen vrouwtje lijkt erg veel op de vrouwtjes van de Grauwe en Steppenkiekendief met een geelachtige bruine grondkleur en een fijn zwartachtig bruin streep patroon op de onderdelen en ondervleugels. Brede bruine strepen op hand- en armpennen en meestal vijf banden op de staart en een witte stuitvlek. De vrouwtjes van de Blauwe Kiekendief zijn wat dikker dan die van de Grauwe met verhoudingsgewijs kortere, bredere en rondere vleugels met vier of vijf uitstekende handpennen. De juvenielen hebben een gemberkleurige tot zwak oranje tint op de onderdelen en vaak een zwakke borststreping en een witte stuitvlek. Een ezelsbruggetje: in de winter zie je bij ons alleen maar Blauwe Kiekendieven. De Grauwe Kiekendief, *Circus pygargus*, is een zomervogel. De Steppekiekendief, *Circus macrourus*, is bij ons een dwaalgast. Een waarneming van een vogel als de Blauwe Kiekendief is het waard om door te geven.

Hans van der Sanden

Waarnemingen

1	Kleine Zilverreiger	15-12-2019	Moerdijk	Klaverpolder	Raymond van Breemen
3	Ooievaar	7-1-2020	Drimmelen	Terheijden - Munnikenhof e.o.	Cobi van Wijngaarden
1	Lepelaar	16-11-2019	Drimmelen	Terheijden - Binnenpolder	Harry van Vugt
60	Kleine Zwaan	14-12-2019	Steenbergen	De Heen - Heensche	Adri Clements
	Wilde Zwaan	8-1-2020	Drimmelen	Made - Heikant	Josina Roks
1	Kleine Rietgans	26-1-2020	Etten-Leur	Natuurreserveaat De Berk	John Frijters
1	Dwerggans	30-1-2020	Breda	Markdal	Rutger van Ouwerkerk
1	Roodhalsgans	6-1-2020	Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Arthur Kok
1	Krooneend	19-1-2020	Oosterhout	Bedrijventerrein Weststad	Joost Simons
13	Tafeleend	23-1-2020	Breda	Waterakkers	Marlies Leemans
11	Middelste Zaagbek	16-11-2019	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen	Joost Simons
1	Blauwe Kiekendief	11-1-2020	Breda	Haagse Beemdenbos	Kees van der Krift
1	Havik	10-11-2019	Oosterhout	Oosterheide	Mariëtta Peters
1	Ruigpootbuizerd	11-1-2020	Steenbergen	Koningsoordpolder	Piet van Iersel
1	Smelleken	10-11-2019	Breda	Hooijdonk	Mitchell Krijnen
1	Slechtvalk	11-1-2020	Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Gert Bouwmeester
13	Patrijs	29-11-2019	Breda	Lies - Dwarschoot	Jan Benoist
1	Scholekster	26-12-2019	Breda	Ijpelaar	Willem Veenhuizen
1	Kanoet	29-1-2020	Altena	Noordwaard - Polder de Zalm	Josina Roks
20	Watersnip	25-12-2019	Alphen-Chaam	Chaam - Snijders-Chaam e.o.	Joop van Riet
1	Houtsnip	21-1-2020	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Jan Boers
1	Steenuil	22-1-2020	Breda	Prinsenbeek - Verloren Hoek e.o.	Corrie van Haperen
1	Bosuil	17-12-2019	Breda	Ginneken	Martin van Leest
1	IJsvogel	1-12-2019	Breda	Haagse Beemdenbos	Bert van de Haar
1	Midd. Bonte Specht	31-12-2019	Breda	't Hout	Jos Mensing
1	Kl. Bonte Specht	23-12-2019	Breda	Liesbosch	Boy Possen
3	Boomleeuwerik	3-11-2019	Breda	Prinsenbeek	Tim van Oerle
1	Gr Gele Kwikstaart	14-12-2019	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Cor Borghouts
1	Zwarte Roodstaart	13-1-2020	Breda		Raymond van Breemen
2	Roodborsttapuit	25-11-2019	Breda	Markdal	Hannie van Gils
1	Grote Lijster	10-11-2019	Etten-Leur	Schuitvaartjaagpad-noord e.o.	Jan Benoist
1	Vuurgoudhaan	1-12-2019	Breda	Prinsenbeek	Tim van Oerle
3	Baardman	24-11-2019	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Erik van Bostel
1	Matkop	19-12-2019	Altena	Polder Maltha	Mariëtta Peters
1	Kuifmees	22-11-2019	Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Giggi van Melick
1	Bonte Kraai	8-11-2019	Breda	Hooijdonk	Ger Duijf
10	Ringmus	13-1-2020	Zundert	Achtmaal - Buisberg	Jan Benoist
1	Keep	21-12-2019	Breda	Westerpark	Boy Possen
6	Sijs	1-1-2020	Breda	Ijpelaar	Wilma Rasink
12	Kruisbek	17-1-2020	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Joost Simons
2	Goudvink	1-12-2019	Breda	Haagse Beemdenbos	Bert van de Haar
1	Appelvink	10-12-2019	Breda	Lorentzstraat	Ellie Pruiksma
70	Geelgors	11-1-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Reinier van Loo

Onze werkgroepen					
Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4* Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Vacant	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl	Excursies	Martin van Leest	excursies@westbrabantsevwg.nl

Bosuil, Bossen Dorst – Grauwe Gors, Bleeke Heide – Dwerggans, Mark Breda – Torenvalk Zeeland – Kuifmees, Strijbeekse hei.
Foto's Ria Lambregts.